

ICM กับการส่งออกสินค้าเกษตร

ก่อเกียรติ วิริยะกิจพัฒนา

เนื่องจากในปัจจุบันกระแสการปกป้องสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นประเด็นร้อนแรงมากขึ้น จนมีการผูกโยงเรื่องเรื่องนี้เข้ากับเรื่องการค้าระหว่างประเทศในทุกระดับไม่ว่าจะเป็นทวิภาคีและพหุภาคี ทั้งนี้โดยมีการยกข้อกล่าวอ้างต่าง ๆ เช่น โอโซนในบรรยากาศลดลงมากทำให้แสงอาทิตย์ทะลุลงมาก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ เช่น ต้อกระจก มะเร็งผิวหนัง โรคมุมิแพ้ ฯลฯ นอกจากนี้สินค้าเกษตรที่มีการใช้สารเคมี ยาปราบศัตรูพืช ยังก่อให้เกิดผลข้างเคียงอื่น ๆ เช่น โรคมะเร็ง มลภาวะที่เป็นพิษต่อดินและน้ำ จนหลาย ๆ ประเทศได้ยกเป็นข้ออ้างในการกีดกันการนำเข้า จึงนับเป็นอุปสรรคทางการค้า (Technical Barriers to Trade : TBT) ที่รุนแรงมากสำหรับประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตร ในปี 2535 UNIDO มีการทำข้อตกลงห้ามใช้เมทิลโบรไมด์ เนื่องจากเป็นสารที่ทำลายชั้นบรรยากาศโลก ทั้ง ๆ ที่มันมีประโยชน์ในแง่ทำลายแมลงศัตรูพืช โดยกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วต้องควบคุมการใช้สารนี้ตั้งแต่ปี 2538 และต้องเลิกใช้ทั้งหมดในปี 2548 ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนา เช่น ไทย ต้องค่อย ๆ ลดการใช้ลง เริ่มตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นไป จนเลิกใช้เด็ดขาดในปี 2558 UNIDO ต้องการให้ใช้ก๊าซฟอสฟีนแทน สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม พบว่ามีการใช้สารเมทิลโบรไมด์ประมาณ 98% ในสินค้าเกษตร และใช้ 100% ในผักสด ผลไม้สด ดอกไม้สด โดยนำเข้าปีละประมาณ 500 ตัน เหตุผลที่นิยมใช้สารเมทิลโบรไมด์เพราะระยะเวลาในการใช้รม / อบ สั้นมาก (1 วันได้ผล) ประเภทผู้ใช้สารนี้ในไทยมี 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ผู้ประกอบการรับจ้างรมยา ผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้าทางการเกษตร และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการกักกันพืช

สำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน ชนิดของสารที่ใช้รม / อบ ที่ใช้กันมากมี 3 ชนิด คือ :

(1) สารเมทิลโบรไมด์ (Methyl Bromide) : $CH_3 Br$ ซึ่งใช้เวลาสั้นมาก เพียง 1 วัน ได้ผล

(2) คาร์บอนไดออกไซด์ (Carbon Dioxide) ต้องใช้เวลาอบนานประมาณ 15 วัน จึงไม่เหมาะกับการใช้เพื่อการส่งออก แต่เหมาะสมกับการรม / อบ เพื่อการเก็บรักษาในคลังสินค้า

(3) ฟอสฟีน (Phosphine) ใช้เวลา 3 วัน แต่ในทางเทคนิคต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่า 7 วันถึงจะได้ผล เพราะฉะนั้นจึงไม่เหมาะกับการส่งออก

ข้อสังเกตคือ เมื่อผู้ผลิตในประเทศที่พัฒนาแล้วไม่สามารถจำหน่ายสารเมทิลโบรไมด์ในประเทศของตนได้แล้ว สารดังกล่าวต้องถูกส่งมาจำหน่ายในประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทยด้วยอย่างแน่นอน ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในเรื่องดังกล่าวเพราะในปี 2558 ต้องเลิกใช้สารนี้โดยเด็ดขาด ตามพันธะพิธีสารมอนทรีออล และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาอุปสรรคการส่งออกสินค้าเกษตรที่มักถูกประเทศผู้นำเข้ายกเป็นข้ออ้างเรื่องสารเคมีตกค้าง ถึงเวลาแล้วที่ผู้เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อาหาร (food chain) ต้องให้

ความสำคัญและเอาใจใส่เรื่องนี้อย่างจริงจัง สำหรับในบทความนี้ขอเน้นผู้ส่งออกสินค้าเกษตร ซึ่งแนวทางหนึ่งที่น่าจะนำมาใช้ก็คือการใช้คาร์บอนไดออกไซด์ และฟอสฟีนในการอบ / รมสินค้าเกษตร พร้อม ๆ กับนำเทคนิค “การบริหารจัดการสินค้าในโรงเก็บด้วยวิธีบูรณาการ (Integrated Commodity Management : ICM) มาใช้ ซึ่งเนื้อหาโดยสรุป คือ

- ICM เพิ่งถูกพัฒนาขึ้นมาเมื่อไม่นานมานี้ หลังจากที่ทุกคนรู้จัก Integrated Pest Management : IPM ซึ่งใช้จัดการกับแมลงศัตรูพืชในแปลงเพาะปลูกมานานหลายทศวรรษแล้ว โดยเฉพาะผู้ส่งออกสินค้าเกษตร น่าจะนำหลักการบริหารจัดการสินค้าในโกดังด้วยวิธี ICM ดังกล่าว

- ICM เป็นแนวความคิดที่เป็นพลวัต กระบวนการต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นและต้องมีการทบทวน คัดแปลงตลอดเวลา โดยมุ่งความสนใจเกี่ยวกับการปนเปื้อนทางกายภาพทุกชนิด การปนเปื้อนทางชีวภาพ และการปนเปื้อนทางเคมี รวมถึงวิธีการที่ดีที่สุดด้านการจัดการ (Best Practice Management) และการกักกันพืช (Quarantine)

- การหมุนเวียนสินค้าสำรองให้เร็วขึ้น ใช้ระบบเข้าก่อน – ออกก่อน (First in – First out : FIFO) เพื่อลดการสูญเสียจากการรั่วไหล และการลดลงของคุณภาพสินค้าในกระบวนการผลิตท้ายสุด ถ้าไม่ได้ผลต่อไปภาครัฐอาจต้องบังคับด้วยมาตรการทางกฎหมายและทางเศรษฐศาสตร์ (ใช้มาตรการด้านภาษี)

- ขั้นตอนที่สำคัญของการดำเนินการในระบบ ICM

- (1) การประเมินพื้นที่ที่ปฏิบัติงาน (Site Assessment)
- (2) การพัฒนาหรือการวางแผน ICM (ICM Plan Development)
- (3) การปฏิบัติตามแผน (Plan Development)
- (4) การประเมินผลตามแผน (Plan Evaluation)
- (5) การปรับปรุงแผน (Plan Adjustment)

- ICM เป็นแนวความคิดคล้ายกับการจัดการคุณภาพแบบทุกคนมีส่วนร่วม (Total Quality Management : TQM) และต้องมีการควบคุมอย่างใกล้ชิด มีการกำหนดวิธีการปฏิบัติเป็นลายลักษณ์อักษร อย่างเป็นลำดับ ทั้งนี้เป็นการสร้างความมั่นใจว่าองค์กรสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

- ผู้ส่งออกและโกดังสินค้าเกษตรรายใดหากนำ ICM ไปปฏิบัติได้ นับได้ว่าเป็นการสร้าง ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันเหนือคู่แข่งในอีกระดับหนึ่ง ง่ายต่อการปรับตัวเพื่อเข้าสู่มาตรฐานระบบ (system standard) และเป็นการเตรียมความพร้อม ตลอดจนเพื่อไม่ให้ถูกประเทศผู้นำเข้าใช้มาตรการกีดกัน ด้าน SPS และ TBT ได้อีกต่อไป